

Serbisk identitetsbildning i Malmö

Att vara serb i en svensk kontext

Kajsa Bellander och Jana Lozanovska

Abstract

Vår uppsats handlar om serbisk identitetsbildning i Malmö. Syftet med uppsatsen är att med hjälp av konstruktivismen undersöka serbers identitetsbyggande.

Vår frågeställning lyder ” *Hur ser serbisk identitetsbildning ut i en svensk kontext?* ” Vi har även försökt ringa in våra informanternas syn på skillnader mellan det typiskt ”svenska” och det typiskt ”serbiska”.

Utifrån 6 stycken samtalsintervjuer har vi funnit olika beståndsdelar för byggandet av en identitet som vi behandlar under fyra olika teman: historia, mediabilden av serber, att vara serb i Sverige samt skillnader mellan svenskhet och serbiskhet.

Uppsatsen inleds med en teoridel där vi behandlar konstruktivismens utgångspunkter samt metodologiska ansatser för intervjuerna.

Sedan följer del två som behandlar identitetsskapande och diskursanalys. Diskursanalysen blir ett verktyg för att förstå och förklara våra informanternas konstruktion av deras identitet. Resultatet av vår undersökning blev att vissa aspekter återkom som viktiga när våra informanter beskrev sin egen identitet och vad den grundade sig på. Framträdande var historiens roll, religion, språk och kulturell gemenskap

Nyckelord: identitetsbildning, Serbien, konstruktivism, självbilder, Jugoslavien, diskurs

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Teori.....	2
1.2.1	Konstruktivismens filosofiska grund.....	3
1.3	Metod och material.....	3
1.3.1	Intervju som metod vid identitetsstudier.....	4
1.3.2	Problem vid intervjuer.....	5
1.3.3	Intervju & Analys information.....	5
1.4	Disposition.....	6
2	Identitet	7
2.1	Identitet som konstruktion.....	7
2.1.1	Nationell identitet.....	7
2.1.2	Identitet och konstruktivism.....	8
2.1.3	Kritik.....	8
2.1.4	Multipla identiteter.....	9
2.1.5	Diskursanalys.....	9
3	Diskursanalys av serbisk identitet i Sverige	10
3.1	Introduktion.....	10
3.1.1	Informantinformation.....	10
3.2	Historisk tillbakablick.....	11
3.2.1	Kosovos erkännande.....	12
3.2.2	Sveriges förbindelser med Serbien idag.....	12
3.2.3	Historiens roll som identitetsskapare.....	13
3.2.4	Analys.....	14
3.3	Media.....	15
3.3.1	Medias roll i synen på serber.....	15
3.3.2	Informanternas syn på mediabilden.....	15
3.3.3	Analys.....	16
3.4	Serb i Sverige.....	17
3.4.1	Språket.....	18
3.4.2	Religion som identitetsbyggare.....	18
3.4.3	Serbisk sammanhållning.....	19
3.4.4	Analys.....	20
3.5	Sociala och kulturella skillnader.....	21
3.5.1	Möte med hemlandet.....	21
3.5.2	Skillnader mellan svenskar och serber.....	21
3.5.3	Analys.....	22

4	Sammanfattning	24
5	Referenser	26
5.1	Sekundär material.....	26
5.2	Primärmaterial.....	27
5.3	Bilaga	28

1 Inledning

Valet av uppsatsämne för vår uppsats föll väldigt naturligt då vi först och främst var intresserade av identiteters beståndsdelar och identitetsbildning. Att det blev med fokus på serber var inte lika självklart.

Intresset kring Balkans politiska utveckling var stort hos oss båda och vi delar också ett intresse för socialpsykologiska aspekter av identitetsbildning men valet att undersöka serber växte fram då vi insåg att de var det folket på Balkan som hade genomgått den kanske mest turbulenta politiska utvecklingen de senaste åren. Intressant ur ett nationellt perspektiv är att de har medverkat i alla krig på Balkan förutom den väpnade konflikten i Makedonien 2001.

Nato bombningarna 1999 är ett exempel på en viktig nutida händelse där Sverige också hade en roll eftersom bombningarna fick stöd av den svenska regeringen. Hur påverkar ett sådant ställningstagande serber i Sverige? Har det på något sätt påverkat serbernas syn på svenskar idag? Alldeles nyligen förklarades också Kosovo självständigt, en stat som genom historien varit mycket viktigt serbiskt territorium. Utifrån dessa funderingar växte vårt intresse kring serbisk identitetsbildning. Forskningen kring identiteter har inom statsvetenskapen varit ovanlig, dock har den fått ett uppsving de senaste åren. Vårt syfte med uppsatsen grundar sig på dessa idéer och ansatser.

1.1 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med uppsatsen är att med hjälp av konstruktivismen undersöka beståndsdelar i serbers identitetsbyggande i Sverige (Malmö) och deras syn på "svenskhet".

Det vi vill undersöka är hur de identifierar sig i Sverige. För att få svar på vår frågeställning valde vi att använda oss utav samtalsintervjuer.

Det vi framförallt försöker lyfta fram är sociala och personliga faktorer mellan individerna och bortser från identitetsskapande genom institutioner och strukturer. Vår frågeformulering lyder alltså

Hur ser serbisk identitetsbildning ut i en svensk kontext?

För att undersöka detta använder vi oss av 6 samtalsintervjuer med informanter med serbiskt ursprung. Vi utgår från en definition av identitetsbildning som grundar sig på språk, historia, religion och social miljö. Genom att fråga våra informanter om deras syn på detta är vår ambition att ringa in serbiskt

identitetsskapande hos dem själva som individer samt om det kan vara problematiskt att kombinera serbiska och svenska värderingar. Vi ville även undersöka våra informanternas attityder när det gäller det svenska politiska agerandet vid Natobombningarna 1999 och erkännandet av Kosovo som självständig stat den 17 februari 2008.

1.2 Teori

Det finns redan tre existerande teorier kring identitetsbildning primordialism, instrumentalism och konstruktivism.

Konstruktivism är den teori vi fann mest relevant för vårt syfte.

”En teori betecknar vetenskapens arbetsområde till skillnad från det praktiska livets. De är även tankemässiga abstraktioner av verkligheten”

(Lundquist 1993 s, 64, 65).

Primordialismen företräder etnicitet och anser att den är fundamental hos människor och oföränderlig sedan födseln.

Enligt instrumentalism är identiteten en viljehandling och är en ständigt pågående process(Kinvall 2003 , s, 12).

Konstruktivismens yttrande innefattar att immateriella företeelser som t.ex. identitet, kultur, intressen, språk och idéer är sociala konstruktioner. Sociala konstruktioner kan inte tas för givna utan de är föränderliga och situationsbetingade. Det som kan ses som en utmaning inom konstruktivismen är just att man ska omvandla de filosofiska diskussionerna till empiriskt tillämpbara teorier (Eriksson 2006, s 87).

I boken *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World* beskrivs åtta grundläggande element för den personliga identiteten.

Kroppen (storlek, form, hudfärg osv.)

Namn (både förnamn och efternamn)

Gruppens historia och ursprung

Nationalitet eller annan gruppanknytning

Individens förstspråk

Religionen man föds in i

Kulturen man föds in i

Geografi och topografi

1.2.1 Konstruktivismens filosofiska grund

Till skillnad från olika rationalistiska perspektiv såsom liberalism, realism, marxism menar konstruktivismen att identiteter och olika intressen inte ofta kan antas utan måste problematiseras. Oftast ställer konstruktivismen frågor om hur identiteter skapas istället för att anta vad en identitet är. Inom konstruktivismen anser man att nationell identitet t.ex. är en social konstruktion. Det kan framför allt handla om hur politisk ideologi, befolkningens språkliga och kulturella sammansättning, och även historiska erfarenheter tillsammans skapar föreställningen om en nationell gemenskap.

”Fokus ligger på att exempelvis nationell identitet formas i människors medvetande genom ett socialt samspel, och inte hur enskilda individer uppfattar den. När en föreställning får genomslag i ett kollektivt sammanhang t.ex. i en förening, i ett samhälle eller i internationell politik- så blir den också en maktfaktor” (Eriksson 2006, s 88).

Eftersom konstruktivismen står i fokus för vår uppsats är det betydelsefullt att belysa hur denna teoretiska ansats ser på identitet. Enligt Petersson och Robertsson (2003: 7) är det fem sammanfattande punkter som är gällande för konstruktivism. Bland annat är det att identiteter är sociala konstruktioner, de är enbart meningsfulla i kontext, de är multipla och flerdimensionella och sist nämnt betonas identiteter i gränsytan mellan vi och dem. Då vi stötte på dessa punkter i litteraturen blev det mycket tydligt att de är relevanta för att besvara vår frågeställning.

1.3 Metod och material

Materialet till uppsatsen består både av sekundära (andrahandskällor) litterära och primära (förstahandskällor) empiriska källor (Esaïasson 2007 s, 319).

I sekundär materialet utgår vi från konstruktivismens teorier om identitet. Vårt empiriska primärmaterial består av samtalsintervjuer där 6 stycken personer ingått.

De sex personerna är alla av serbiskt ursprung. Valet av informanter varierar, valet av serber är två generationers serber, de som kom vid arbetskraftsimmigrationen (andra generationen) och de serber som är födda i Sverige (tredje generationen).

Vi har valt olika generationens serber i Sverige för att få en spridning bland våra informanter och för att vi eventuellt skall kunna se olika skillnader bland kring identitetsbildning bland informanterna.

Anledningen till metod val är att vi eftersträvar en djupare förståelse som intervjuformatet gör möjligt att nå. Då vår uppsats som sagt inte har några generaliserande anspråk ska materialet ses som enskilda personers uppfattningar. Esaiasson skriver om att det viktiga inte är ett stort antal informanter utan att det är ett genomtänkt urval och noggranna förberedelser”(Esaiasson et al 2007 s 294).

Uppsatsen innehåller kvalitativa fallstudier. Det föll sig väldigt naturligt för oss att vår uppsats är teorikonsumerande samt teoriprovande. Med teoriprovning rör man sig mer på osäker mark och oftast har man färre förebilder att luta sig mot. Samtalsintervjuer är en bra teknik för den som har ett teoriprovande syfte enligt författarna i *Metodpraktikan* (Esaiasson 2007 s, 287). Teorikonsumerande är den för att det är ett enskilt fall som står i centrum men även för att den inte lägger stor vikt vid resultatens giltighet. (ibid. 286) Viktigt att nämna är även att skillnaden mellan dessa som Esaiasson och övriga författare i *Metodpraktikan* nämner är bara en gradfråga.

1.3.1 Intervju som metod vid identitetsstudier

Vi har som tidigare nämnt valt att använda oss utav kvalitativ metod med 6 stycken djupintervjuer innehållande olika informanter.

Anledningen till metodval är att vi eftersträvar en djupare förståelse som intervjuformatet gör möjligt att nå. Då vår uppsats som sagt inte har några generaliserande anspråk ska materialet ses som enskilda personers uppfattningar.

Ett problem, bland många, vi är medvetna om är att vi som representanter för det ”svenska” riskerar att få ” politiskt korrekta” svar och möjligheten att informanter känner sig tvungna att ge en positiv bild av Sverige och sitt liv här.

Trots detta är intervjuformatet en möjlighet att komma nära sin informant och ställa komplexa frågor som t e x. inte vore möjligt i en enkätundersökning. Då vi ställer svårare frågor som eventuellt behövs upprepas och förklaras blir den självklara utgångspunkten samtalsintervjuer. Det är lättare att undvika missförstånd och hantera språksvårigheter samt att få utförliga svar på öppna frågor (utan fasta svarsalternativ). Öppna frågor fungerar givetvis i en postenkät men det är betydligt färre som svarar enligt Esaiasson (s 266).

Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer där vi har ett fast antal frågor som är med i alla intervjuer men med utrymme för individuella uppföljningsfrågor om det är relevant. Vinsten är en god relation till informanten (Pettersson 2001 s 36).

1.3.2 Problem vid intervjuer

Intervjuer var det bästa valet för oss för att få fram relevant underlag för att besvara vår frågeställning. Vi var från början medvetna om problemen som kunde finnas vid en intervju. Det helt neutrala ramverket existerar självklart inte. En viss påverkan finns oundvikligen där från intervjuaren själv. Därför kan man aldrig vara helt säker på att det rör sig om informanternas helt egna uppfattningar uttryckta i deras exakta termer (Petersson 2003, 41).

Svaren kan bli olika beroende på vem som ställer frågorna. En professor skulle till exempel eventuellt få mer tillrättglada svar än en yngre student.

Man kan säga att det finns olika typer av oönskade påföljder i samspelet mellan intervjuare och intervjuad:

Medveten påverkan från intervjuaren

Omedveten påverkan från intervjuaren

Anpassning från den intervjuades sida

Med medveten påverkan från intervjuaren menar man att om forskaren genomför intervjuerna själv så kan det ses som någon form av fusk men problemet är inte stort allteftersom det kan åtgärdas genom kontroll och ärlighet. En omedveten påverkan och styrning kan från intervjuarens sida handla om sådant som uttal, fester och mimik när frågorna läses upp.

Det är dock svårare att göra någonting åt när intervjupersonerna anpassar sina svar till vad de upplever att det förväntas av dem (Esaiasson 2007 s, 265f).

1.3.3 Intervju & Analys information

”Vid informant intervjuer är inte analysstadiet så knepigt. Även om det kan ta lång tid så är det ganska uppenbart vad som är målet. Analysen går ut på att belägga vad som hänt i en viss situation eller vad som gäller i en viss organisation. Man värderar sina källor och ”lägger pussel, gärna både med samtalsintervjuer och annat material som grund”(Esaiasson 2003 s, 303).

Många av intervjupersonerna valde att inte bli bandade eftersom delar av frågorna förmodligen kunde uppfattas som känsliga. Det finns både för och nackdelar med att spela in intervjusamtal och vi övervägde nackdelarna innan vi valde att använda bandare.

En påslagen bandspelare kan ofta hämma samtalsituationen och göra intervjupersonen obenägen att artikulera öppenjärtiga svar. Att vi valde att använda oss utav bandare är just för att det blir ett lätt och enklare sätt att anteckna, samt att det blir lätt att gå tillbaka till samtalet osv. (Petersson 2003 s, 50).

1.4 Disposition

För att kunna besvara vår frågeställning försöker vi i kapitel ett skapa en teoretisk grund som är nödvändig för vår analys. I kapitel två sätter vi upp ett ramverk vilket innehåller identiteters konstruktion. Kapitel tre består av en analys där vi med hjälp av diskursanalys och konstruktivism undersöker serbers identitetsskapande i en svensk kontext. I det avslutande kapitlet återfinns slutsatser och en sammanfattning.

2 Identitet

2.1 Identitet som konstruktion

Vi vill undersöka det något luddiga begreppet identitet och identitetsskapande, som bygger på en rad beståndsdelar som vi valt att definiera genom historia, religion, social miljö, och språk. Det gör att det blir nödvändigt att arbeta med diskursanalys i intervjuerna för att undersöka beståndsdelar i ett identitetsskapande.

Grundläggande är att en identitet ska ge svar på frågan: vem är jag eller vilka är vi som grupp? Men svaret blir också ett svar indirekt på vad jag/vi inte är (Petersson et al 2003 s 35f).

Vi har frågat våra informanter om personliga åsikter på individplanet men också ställt frågor med generaliserande anspråk angående svenskar och serber i allmänhet.

2.1.1 Nationell identitet

Vi utgår ifrån att en persons uppfattning om sin nationella identitet också berättar något om vad personen lägger i begreppet nationalitet men är samtidigt medvetna om att det är ett svårdefinierbart begrepp med en relativ subjektiv innebörd.

(:http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3281&dok_id=GSB348)

Nationell identitet är en aspekt av vårt huvudsakliga undersökningsområde och nationell tillhörighet är relevant när vi diskuterar skillnader mellan svenskar och serber. Petersson understryker det svårgreppbara att identiteter är svåra att ringa in och till stor del är beroende av sin kontext, här kan diskursanalysen vara ett användbart verktyg (Petersson 2003, s 36).

Att identifiera sig starkt med en grupp innebär inte att man tar avstånd från den ”andra” gruppen (Petersson, 2003 s 38.), något som visar sig i diskussionen senare i uppsatsen kring skillnader mellan ”svenskheter” och ”serbiskhet”.

2.1.2 Identitet och konstruktivism

Med en konstruktivistisk grund för vår uppsats räcker det dock inte att se identiteter som enbart grundade i personliga erfarenheter och uppfattningar.

Som sagt bör identiteten sättas in i sin kontext och det är möjligt att identifiera sig med olika identiteter parallellt, en del av våra informanter definierade sig som både svenskar och serber parallellt och upplevde inte detta som något problematiskt.

Identitetsstudier och statsvetenskap är en relativt ny kombination och vår ambition är att vår uppsats ska undersöka en liten, men viktig, del av detta spännande fält inom forskningen. Viktigt är dock att poängtera att uppsatsen inte har några generaliserande ambitioner utan det handlar om att studera individer på mikronivå (Petterson 2003s, 40).

En viktig aspekt är att den nationella tillhörigheten och identiteten är högst subjektiv (Tägil, 1993 s 53). Det beror till stor del på sammanhang och en person kan också identifiera sig på olika sätt parallellt det vill säga identiteten är inte fixerad nödvändigtvis (ibid 1993, s 19).

Vid intervjuer som de vi har använt oss av i uppsatsen handlar det om att sätta sig in i informanternas livsvärld för att undersöka och ringa in ett fenomen i vårt fall serbisk identitetsbildning i svensk kontext (Esaiason 2006 s 286f).

2.1.3 Kritik

Är det överhuvudtaget möjligt att mäta identitet, är de framträdande och identifierbara?

En vanlig kritik som riktas mot studier av denna typ är att den självbilden och tillhörigheten endast aktiveras vid nationella trauman t.ex. konflikter. Även om de säkert blir extra relevanta vid starka trauman håller vi med Petersson som menar att de ändå är möjliga att urskilja och observera utanför den kontexten t.ex. som de ”vanliga” omständigheter våra intervjuer genomfördes under.

Möjligtvis skulle man kunna tala om flytten och livet i diaspora som ett trauma som stärker känslan för den serbiska identiteten tillsammans med glorifierade händelser i den gemensamma historien. Essentiellt är dock att självbilder inte bygger på en strikt empirisk grund utan färgas av känslomässiga band och en idealiserad historia (Petersson 2003 s 36). I en Serbisk kontext kan man t.ex. peka på slaget vid Kosovo 28 juni 1389 talet och Nato bombningarna 1999 när det gäller viktiga historiska händelser.

2.1.4 Multipla identiteter

Pettersson pratar om identiteters föränderlighet, mångdimensionalitet och kontextbundenhet och detta är något vi tagit fasta på i våra intervjuer.

Föränderligheten visar sig i det mångbundna i det dubbla i att vara både svensk och serb men i huvudsak serb och att identiteten tycks kunna leva utanför sin givna fysiska kontext d.v.s. Serbien. Konstruktivismen som teori och även Pettersson vill se identiteter som processer, något vi tagit fasta på i vår undersökning (Pettersson 2006 s 36).

2.1.5 Diskursanalys

Diskursanalys blir den självklara utgångspunkten då vår ambition är att förstå identitetsskapande hos serber i Malmö.

Diskurs handlar om att förstå den kontext individer rör sig inom i sitt identitetsskapande samt vad de förhåller sig till.

Vi strävar efter att beskriva enskilda människors uppfattning kring etnicitet och nationell identitet. Vi använder oss av diskursanalys men lägger inte fokus på en historisk kontext och utan snarare på en personlig, subjektiv uppfattning kring sin egen situation och förutsättningar.

Även om inte sociologisk metod är vår huvudsakliga källa så har mikrosociologisk struktur och Bourdieus tankar om socialt fält och habitus blivit relevant för att förstå de intervjuades situation och attityd genom de sociala erfarenheter individer bär på dvs. ” fokus på interaktionsmönster där identitet uppstår som ett resultat av individens samspel med omgivningen”(Pettersson et al, 2003 s 13).

Under dessa förutsättningar är inte en allomfattande diskursanalys möjlig och framförallt inte i Foucaults mening där historiska källor ska täckas in men vi inleder vår diskursiva del med en historisk del om Serbien för att ge en förförståelse och möjlighet till överblick för läsaren dock utan att kunna täcka in hela diskursen.

3 Diskursanalys av serbisk identitet i Sverige

3.1 Introduktion

Vi har valt att analysera våra intervjuer utifrån 4 olika teman som alla representerar en viktig del i identitetsbyggande: historia, medias roll i synen på serber, att vara serb i praktiken samt sociala och kulturella skillnader mellan svenskar och serber.

3.1.1 Informantinformation

De serber vi intervjuade bestod utav 2 kvinnor och 4 män i åldrarna 21,23,27,30,52 och 56 år.

K21 är född i Sverige och studerar till informationsarkitekt.

K23 är född i Sverige och jobbar som biomedicinskanalytiker. Båda kvinnorna har föräldrar från Serbien.

M27 är egen företagare och M30 är studerande, är båda födda i Sverige men har föräldrar från Serbien. M52 som idag är busschaufför kom till Sverige på grund av gifte mål och M56 jobbar som vårdare och kom till Sverige vid arbetskraftsmigrationen.

3.2 Historisk tillbakablick

Vi har valt att inleda med en kort genomgång av Serbiens historia för att läsaren ska få en överblick över vad som hänt i landet under årens lopp. Vi har valt att fokusera på en historisk tillbakablick som sträcker sig från 1945- 2008. Detta blir viktigt då vi längre fram i uppsatsen vid intervjuerna kommer att beröra den historiska aspekten av identitetsbildning. Vi kommer också ta upp Sveriges erkännande av Kosovo som självständig stat samt Sveriges agerande under Nato bombningarna av Serbien 1999 anledningen till detta är att undersöka om detta påverkat våra informanter. Vidare i vår uppsats kommer dessa två viktiga händelser diskuteras under intervjuerna.

Serbien var en av de sex delrepubliker i den kommunistiska socialistiska federativa republiken Jugoslavien. Efter Jugoslaviens ledare Josip Broz Tito s död 1980 började delrepublikerna att ställa allt hårdare krav för självständighet.

Jugoslavien lyckades vara en federation fram till upplösningen 1991. Det politiska sönderfallet hade då redan varit långt gånget.

Nio år senare, alltså 1989 valde man Slobodan Milosevic till serbisk president. Han kämpade förgäves med att återupprätta ett enat Jugoslavien men under ett centraliserat styre från Belgrad.

Efter splittringen har konflikterna avlöst varandra på Balkan där Serbien varit en deltagande part i vart enda ett krig med undantag för den väpnade konflikten i Makedonien 2001.

1998 bröt en väpnad konflikt i den autonoma provinsen Kosovo till stor del på grund av albanskt missnöje över situationen som var under det serbiska styret.

Kosovo konflikten dämpades tillfälligt efter Nato bombningarna 1999, då Nato gick in och bombade med många civila offer som följd. Milosevic tvingades bort från makten år 2000 genom massiva fredliga demonstrationer i Serbien då polis och militär slöt upp på folkets sida mot Milosevic(<http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/42518>).

Enligt en motion som lades fram i riksdagen 1998/99:U13 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) ansåg man att i det läge som rådde i mars 1999 inte fanns en annan lösning möjlig än ett militärt ingripande. Och detta till stöd för Kosovo albanernas grundläggande mänskliga rättigheter och allt för att Slobodan Milosevic skulle ge upp.(1998/99:U13 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)

Efter Jugoslaviens upplösning bildade de två kvarvarande delstaterna, Serbien och Montenegro, ”förbundsrepubliken Jugoslavien” som år 2003 bytte namn helt och hållet till Serbien och Montenegro. Relationerna mellan dessa två var ganska spända och efter en folkomröstning i maj 2006 i Montenegro så var intresset större för en självständig stat Montenegro. Den 5 juni samma år erkände Serbien detta i och med att de själva förklarade sig självständiga från unionen som därmed upplöstes (<http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/42518>).

3.2.1 Kosovos erkännande

Kosovos nationella status har länge varit kontroversiell och sett i ett större sammanhang ingår Kosovos frigörelse i en lång rad av nationella självständighets processer i och utanför Europa. Erkännandet av Kosovos självständighet handlar alltså inte bara om ett historiskt vägval för folket på Balkan utan har också blivit en viktig fråga i det internationella världssamfundet.

Sverige har varit ett av de många länder som erkänt Kosovos självständighet 2008. En del mot argument har förts fram kring detta erkännande. Bland annat har Kjell Magnusson verksam vid centrum för multi etnisk forskning vid Uppsala Universitet lyft fram Carl Bildts påpekande som lyder att:

”Kosovo kan inte bli självständigt i samma mening som Danmark eller Sverige, samt att det från EU’ s sida handlar om en begränsad självständighet under internationell kontroll” (<http://www.aftonbladet.se/kultur/article1867544.ab>).

Detta stämmer inte med FN resolutionen 1244 och FN stadgans principer och man kan inte med våld bryta loss en del av en stat mot denna stats vilja enligt Magnusson (<http://www.aftonbladet.se/kultur/article1867544.ab>).

3.2.2 Sveriges förbindelser med Serbien idag

Sverige har länge haft ett samarbete med Serbien både politiskt och ekonomiskt som på andra samhällsområden. Ett stort antal besök och kontakter på politisk nivå sker mellan länderna. Viktigt är även att det sker ett mångårigt handelsutbyte och näringslivskontakter mellan länderna.

(<http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/42518>).

3.2.3 Historiens roll som identitetsskapare

Historien framstår som en viktig beståndsdel i den serbiska identiteten hos våra informanter både de som bott i Serbien och de med svensk bakgrund.

Det är olika hur insatta dem är men vad som hänt är viktigt och flera uttrycker en önskan om att lära sig mer.

När vi ställer frågan om viktiga historiska händelser för det serbiska folket kommer Kosovo och Natobombningarna 99 upp som särskilt viktiga händelser.

Kosovo är en ytterst kritisk punkt och den aktuella självständigheten tar en del av våra informanter avstånd ifrån.

Agerandet från Sveriges sida rör upp starka känslor som i intervjun med K21: *”Det är en skam, att de var på den sidan, och att de erkände Kosovo (...)*”.

Kosovo framstår särskilt i intervjun med Man30 som den serbiska nationens vagga. *”Serbiens historia dör och föds med Kosovo. Kosovo är mest kyrktätt i världen. Vår historia och kungar. ”Som att lämna mor och far till någon annan.” Det finns inte!*”.

Både M27 och M30 jämför den serbiska separeringen från Kosovo med att hugga av en hand alternativt slita ut hjärtat och Man30 fortsätter sedan:

”Kosovo är en triggerpoint. Läget på Balkan hade lugnat sig med gränser. Serbiens demokratisering gick framåt och ekonomisk tillväx var på väg.”

Att Sverige gick in och stödde Natobombningarna via Anna Lindh och att Sverige var ett av de första länderna att erkänna Kosovos självständighet är i den här kontexten naturligtvis inte något positivt men samtidigt inget som informanterna i större grad tycker har påverkat deras attityd till det svenska samhället i stort. På frågan var ansvaret ligger för Sveriges agerande svarar M27: *”De som sitter högst upp säger ja eller nej. Folket bestämmer ej”*. Den åsikten tycks gå igenom hos våra informanter, man lägger skulden för agerandet på den svenska regeringen och inte på det svenska folket i allmänhet.

M56 reagerar mycket starkt när vi frågar om Sveriges agerande i samband med Kosovos erkännande och Natobombningarna. Han säger att hans goda förtroende för det svenska samhället förändrades i grunden och att han kände sig utpekad som ”serb” på sin arbetsplats.

Han säger *”Jag kopplade Sverige till något väldigt neutralt och kopplade det till Palme och en solidarisk politik. Inte bara vid bombningarna utan redan vid sönderfallet av Jugoslavien började tankarna kulminera mot det negativa.”*

Detta ledde i sin tur att M56 umgängeskrets förändrades och hans svenska kontakter försvann.

M30 jämför Kosovos självständighet med känslan hos svenskar i Skåne om Skåne plötsligt skulle bli danskt, inte utifrån historiskt tillhörighet utan som följd av att danskarna skulle vara i majoritet, något han finner orimligt.

M56 poängterar också det viktiga med att känna till sin historia och poängterar slaget vid Kosovo som en viktig del i bildandet av en serbisk identitet. Även här tas allegorin med Skåne upp *” Tänk att slita ut Skåne ur Sverige, hur skulle svenskarna känna då”?*

Det är en del av den serbiska historien och det serbiska identitetsbyggandet från allra första början. Vi har mycket viktiga historiska händelser som hände i Kosovo som betyder för oss än idag”.

3.2.4 Analys

I diskussionen kring historiens roll för identiteten och specifika viktiga händelser i den serbiska historien visar samtliga informanter ett stort engagemang. Historien är relevant och något man bör kunna för att passera som en ”riktig serb”. Precis som Petersson skriver är historien en mycket essentiell del av identitetsbildningen och även en källa till nationell stolthet (2001 s59).

När det gäller svenskt agerande vid Kosovo är man besviken men de flesta utom M56 lägger inte ansvaret på individuell nivå hos svenskar i allmänhet även om en stor besvikelse på den svenska regeringens agerande finns och förklaringar söks framförallt i att Sverige agerar efter USA:s vilja.

Carl Bildt kommenterar Sveriges erkännande av Kosovo såhär

”I denna situation skall vårt beslut först och främst ses som en del av ett gemensamt europeiskt ansvarstagande för en situation som svårligen kunde hanteras på något annat sätt”.

(<http://www.regeringen.se/sb/d/7416/a/99795>) 12/5 -08

Det är alltså stor skillnad på hur svensk media ser på erkännandet av Kosovo vilket visas i citatet ovan jämfört med hur våra informanter uppfattar situationen. Här ses erkännandet som en oundvikligt gemensamt Europeiskt ansvarstagande och inte alls lika kontroversiellt som delar av våra informanter upplever det. Huruvida beslutet är fattat av svenska regeringen eller ett påbud från EU är svårt att uttala sig om. Men tydligt är att våra informanter ifrågasätter huruvida Sverige är fritt att agera som enskilt land.

Utifrån intervjuerna fann vi en del skillnader mellan de olika generationers serber. Den yngre generationen, K21, K23 och M27 tog upp andra historiska fenomen som deras identitetsskapande än vad den äldre generationen M52 och M56. Bland annat tas Kosovo slaget 1389 upp utav både M52 och M56 som viktig identitetsskapare medan den yngre generationen endast tar upp Kosovos erkännande som stat och Nato bombningarna 1998-1999 som viktiga beståndsdelar i deras historia samt som händelser som påverkat deras identitetsbildning.

3.3 Media

3.3.1 Medias roll i synen på serber

”Tittar man i lokalpress i Sverige och Danmark är det uppenbart att tanken om invandrare som den andre är starkt levande och med det faktumet i bakhuvudet faller allt normativt prat på regeringsnivå ganska platt om vikten av integration. Invandrare utpekade alltså i dansk och svensk media som en riskfaktor(...)Invandraren står då för det avvikande, vilket på ett eller annat sätt vis upplevs som hotande av majoriteten, antingen akut eller på lång sikt”

(Hedetoft et al, 2006 s 11f).

Serberna tycks ha utmålats som ”banditer” utåt i media och det mycket på grund av Slobodan Milosevic. När kriget utbröt 1998 i Kosovo pekade man ut serberna som ”onda” och man till och med svartmålade en hel befolkning enligt våra informanter. De flesta av våra informanter ansåg att median spelat en stor roll i deras identitetsbyggande, att man framförallt smutskastat en hel befolkning beror på vinklad media enligt dem.

Om man utgår från journalister så är de enligt Robertson i boken *identitetsstudier i praktiken* vanligtvis socialt anpassade till ett visst land eller en nationell kultur och till en viss arbetsplats. Hon nämner bland annat att journalister kan utforma och ibland utformar nyheterna på ett speciellt vis som möjligtvis verkar vettigt för deras landsmän ibland både medvetet, som leverantörer av media överförd kultur, och omedvetet, som invånare i samma kultur. Att nyheterna ”skapar” snarare än återspeglar verkligheten blir uppenbart när två BBC –reportrar talar om sina erfarenheter från bevakningen av Gulfkriget.

”Alltid när vi filmar något, filmar vi något vi vet om. Hur vi vill filma det, vad vi är beredda på att se, vad vi tror kommer sändas.”

”Jag filmade den (irakiska arméns reträtt under Gulfkriget) som jag skulle ha filmat vilken nyhetshändelse som helst. [...] Jag producerade material som passade för sändning snarare än det som egentligen fanns där”

(Robertson 2003 s 96).

Flertalet av våra informanter uttryckte det som om media bilden av dem är vinklad som tidigare nämnt i texten.

Det finns ett klart sätt att vinkla media idag. Vissa frågor kan ställas för att fastställa ur vilka perspektiv eller från vilka utsiktspunkter berättelser om något framförs. Är reportern allvetande, står hon eller han mellan två parter eller kommenterar hon eller han vad som utspelar sig i en beslutfattares huvud?, Eller är han eller hon engagerad och tar till synes ställning för den ena eller andra sidan? (Robertson 2003 s, 100)

3.3.2 Informanternas syn på mediabilden

De serber vi intervjuade anser att folk i Sverige och möjligtvis resten av världen oftast kopplar serberna till Milosevic. Detta har påverkat den serbiska identiteten i

negativ riktning. Man skulle först och främst fråga sig om det egentligen stärker deras nationella identitet eller om den försvagas? Våra informanternas syn på serbernas roll i media var väldigt snarlik förutom en som skiljde sig lite ur mängden, M52 säger

”Bilderna av serber i media är helt felaktiga. Man har smutskastat oss men jag kan inte förneka att det är serberna själva som även sett till att bli utmålad på det viset som det blivit”

De andra informanternas åsikter tycker inte att serberna i första hand har sig själva att skylla för mediabilden. K21 säger: *” Det har inte stått mycket positivt om serber i media men nu när de vann melodifestivalen så stod det plötsligt något. Tänk om inte folk vågar åka dit för de hört så mycket dåligt om serber och Serbien”.*

En av informanterna, M30 säger att

”den svenska median styrdes av BBC och CNN och Sverige och rättar sig efter deras policy. Men samtidigt är Sverige mer serbvänligt än många andra länder.”

M56 som kom till Sverige som arbetsimmigrant säger

”I media har serberna blivit framställda som ”vilda”, man har automatiskt tvingat en hel befolkning att titta på vinklad media och fått en folkgrupp att ogilla en annan folkgrupp. När Sverige behövde arbetskraft då dög serberna mycket bra till arbete och detta var cirka 38 år sedan. Men nu har alla serber blivit drabbade på grund av vad som hände i Serbien. Man har utmålat ett helt folk och det följer tyvärr med 3:e generationens serber idag.”

3.3.3 Analys

Våra informanter känner sig utpekade, drabbade och fel vinklade i media.

De informanter som känner sig mest utpekade är de där känslan till hemlandet är stark och intresset för politiken i Serbien är stor. Vad som sker i hemlandet reflekteras som en spegel hos dem i landet de är bosatta i. Inom konstruktivismen anser man att nationell identitet är en social konstruktion och att exempelvis historiska erfarenheter tillsammans skapar föreställningen om en nationell gemenskap. I detta fall har vi sett att serberna tillsammans känner sig ”utpekade” och föreställningen om en nationell gemenskap blir därmed starkare. Det var endast en informant (M52) som ansåg att problemet även låg hos serberna i medias syn på dem. Tydligt var det att informanterna delvis känner att folk i allmänhet idag hyser någon slags hat mot dem på grund av de politiska händelserna i deras hemland samt hur media speglar bilden utav dem. Generationsmässigt såg det ungefär likadant ut bland alla informanterna. Känslan att man är ett ”ogillat” folk är väldigt stark hos alla våra informanter.

3.4 Serb i Sverige

För att komma närmare ett relevant svar till vår problemformulering såg vi en möjlighet att fördjupa oss i hur det egentligen är att vara serb idag. Hur kommer deras serbiska identitet i uttryck?

Alla informanterna som deltog vid intervjun har ett delat medborgarskap, vilket innebär ett svenskt och ett serbiskt. Utifrån det kan man fråga sig om de egentligen grundar sin identitet i medborgarskap eller inte, känner de sig både som svenskar och serber eller bara serber?

Alla intervjupersoner förutom en hade ett delat medborgarskap och såg det som en självklarhet med att vara serb i Sverige. De ansåg att identitet inte grundar sig i medborgarskap och att den största andledningen till att man hade ett delat medborgarskap var av praktiska skäl.

Teoretiskt baseras medborgarskapet på föreställningen om det otvetydiga förhållandet mellan stat och individ samt mellan stat och territorium.

”Den känslomässiga betydelsen som de knyter till medborgarskapet har liten betydelse i vardagslivet.” Charles Westin

(http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3281&dok_id=GSB348)

M30 säger” *Jag ser det väldigt naturligt att ha ett delat medborgarskap, jag känner mig lite svensk men serbisk i själen”*

K23: *”Jag har delat medborgarskap men min identitet grundar sig inte i det. Jag vet inte hur jag känner mig. I Sverige är jag serb och i Serbien ses jag som svensk”.*

M56 *”Jag har bara ett svenskt medborgarskap och det av praktiska skäl, jag är lika mycket serb för att jag har ett svenskt medborgarskap. Det har inte varit någon som tvingat mig att säga upp mitt serbiska ursprung och skriva mig som ”svensk”.*

Utifrån det material vi fick in genom intervjuerna var det tydligt att majoriteten av våra informanter såg sig som endast bara serber.

K21 har varit med i den serbiska föreningen i snart sju år och anser sig själv som bara serb.

”Jag är serb som bor i Sverige och anpassar mig så gott det går utan att förlora mig själv” Informantens umgängeskrets består bara av serber och hon skulle aldrig kunna tänka sig att gå med i en svensk förening. Frågan vi ställde var om hon är med i en svensk förening och hon sade: *”Nej jag skulle inte kunna tänka mig att investera i en svensk förening”.*

M56 skulle heller aldrig kunna tänka sig att gå med i en svensk förening eftersom han känner sig sviken och bedragen av det svenska samhället när det gäller synen

på serber. *”Varför gå med i en svensk förening?, det har jag ingen nytta av. Min syn på det svenska samhället förändrades redan vid splittringen av Jugoslavien.”*

M50 som flyttade till Sverige under tidigt 90 talet skulle gärna vilja gå med i en serbisk förening för det är en plats där folk kan samlas och umgås säger han. Hans umgängeskrets består bara av Balkan folk vilket bland annat innefattar, serber, kroater, bosnier och makedonier. Han har inget emot att skapa sig ett umgänge med bara svenskar men det blir svårare med språket då säger han.

För att komma närmare hur serbernas identitet kommer i uttryck i praktiken löd en av våra intervjuer frågor om de följer både svenska och serbiska traditioner eller bara något utav dem.

Flertalet av informanterna firar både svensk och serbisk jul. Undantaget är M56 som inte firar svenska traditioner överhuvudtaget.

K 23 skiljde sig lite från de andra hon säger: *” Vi firar inte traditioner men äter väl lite extra vid jul och då både vid svensk och vid serbisk jul”*.

3.4.1 Språket

En annan viktig beståndsdel i den serbiska identiteten i Sverige är det serbiska språket. Hur håller man det levande? Hur ser det ut för tredje generationens serber när det gäller den språkliga delen? Där kunde man bara se till den yngre generationens serber eftersom den äldre generationen har kvar ”serbiskan” och använder språket dagligen. M 27 har läst hemspråk under en väldigt kort period i sitt liv. Han utvecklar språket konstant genom att det pratas på serbiska hemma och i sin umgängeskrets som består av Balkan ”folk”.

K 21 säger: *Jag har läst hemspråk i tolv år och det är en viktig del till vem jag är som serb. Att inte kunna sitt eget språk vore skamligt”*.

3.4.2 Religion som identitetsbyggare

Religionen är en annan väldigt viktig beståndsdel enligt våra informanter. Framför allt är den viktig i formandet av deras identitets byggande.

M30 menar att en anledning han ser till att Sverige inte har en lika levande nations känsla som Serbien är att religionen delvis har förlorat sin betydelse.

M30 menar vidare att för serber var det förut en fråga om att välja mellan kommunism och kyrkan eftersom det inte var kombinerbart och under Titos tid dominerade kommunismen men nu är det kyrkan som slutgiltigt vunnit inflytande. *"Serbien har hållit sig levande i 1000 år som följd av den låga, den religiösa, som brinner"*.

Alla informanter anser dock inte att religion är viktigt för dem personligen men alla håller med om att kristendomen är ett utmärkande drag för serber som folk

Bara en av våra informanter ansåg sig vara mycket religiös. Alla informanter var kristna ortodoxer förutom en M50 som hade baptismen som religion. Han var den ende som besökte kyrkan varje söndag.

M30 säger: *"Den serbiska religionen kommer från grekisk ortodoxism och har egna helgon och mytologier. Religionen är ett med att vara serb. I Sverige kan man vara vad som helst men ändå svensk men det går inte till så för en serb. Religionen är något som är personligt men för oss serber så är religion identitet"*. Och det är för att religionen skapat identiteten hos serben allteftersom kyrkan var en statsmakt under ottomanska riket.

K23 säger *Religionen är inte så viktig för mig, jag är ortodox men utövar inget religiöst på dagarna eller så.*

3.4.3 Serbisk sammanhållning

Det råder delade meningar bland våra informanter angående om det är relevant att tala om ett serbiskt samhälle i det svenska samhället eller inte. Ingen tycker uttalat att det skulle fungera på det sättet men samtidigt tycker flera informanter att det vore mycket avlägset att t.ex. engagera sig i t.ex. en svensk förening utan i just den aspekten är den serbiska gemenskapen att föredra. På samma sätt umgås våra informanter i huvudsak med andra serber eller med andra med ursprung ifrån Jugoslavien.

En person anser dock att det finns en tydlig serbisk gemenskap i hela Sverige är K21 som säger: *"Ett litet samhälle i det stora pågår överallt i Sverige"*.

Serber som umgås bara med varandra och inga andra nationaliteter". M30 ser en tydlig koppling mellan integration och språk där avsaknad av kunskaper i svenska var det största hindret för tidigare generationers integration vilket också fick som konsekvens att de första generationernas serber i större grad inte integrerades.

Två bidragande till ett litet samhälle i det stora är att majoriteten av informanterna är aktiva i serbiskt föreningsliv och kan inte tänka sig svenskt engagemang. Den andra är umgängeskretsen som består av balkanfolk hos våra informanter.

3.4.4 Analys

I denna del av intervjuerna aktualiseras vikten av språk som viktigt vid identitetsskapande och samtidigt ett hinder för att ta sig in i ett nytt sammanhang för första generationens invandrare som M30s mormor tillhör. Ingen av våra informanter tycker att man kan tala om ett särskilt tydligt serbiskt separat gemenskap och ser det inte som ett problem i det fall det finns. Snarare som en hjälp om man behöver, en trygghetsfaktor.

Intervjuerna väckte tankar kring serbisk identitet. Hur är det att vara serb i Sverige idag? Hur är deras syn på det svenska samhället och ”svenskhets”? Kan man knyta teorin konstruktivism till identitetsbildningen för serber? Våra informanters syn på sin identitet kring nationella tillhörigheten är något diffus vilket egentligen inte förvånade oss. Genom flytten till Sverige, då vi faktiskt hade två informanter som immigrerade så föds en känsla av tillhörighet till det nya hemlandet samtidigt som man behåller identifikationen med det forna landet.

Här blir det relevant att återknyta till konstruktivismen som säger att identiteter faktiskt konstrueras och omkonstrueras beroende på den sociala kontexten. Som tidigare nämnt hade nästan alla våra informanter delat medborgarskap förutom en som bara hade svenskt.

Frågan om de ansåg att det var problematiskt att upprätthålla två identiteter samtidigt föll för oss naturligt, svaren där blev att det inte var några som helst problem att upprätthålla två identiteter samtidigt.

K23 som kände sig serbisk i Sverige och svensk i Serbien känner en viss känsla av utanförskap då hon återvänder till Serbien, hon känner sig välkommen men på något vis som samtidigt som en främling. Konsekvensen blir att man kan konstatera att hon känner sig vilken i det svenska och det serbiska samhället. Till det kan man koppla identiteters flerdimensionalitet D.v.s... *Det går inte att kartlägga alla dessa element eller betydelseskapande delar vid en given tidpunkt.*” (Petersson 2003, s 37.

Språket är som sagt en viktig del av identitetsbildningen och framstår hos våra informanter som en grundläggande beståndsdel för att passera som ”riktig” serb. När det gäller skillnader i generation bland våra informanter så har den äldre generationen nämnt att det är en viktig faktor för den serbiska identitetsbildningen. För den äldre generationen så var myter, skrifter och annat som tillhör religion viktiga beståndsdelar till skillnad från den yngre som inte såg religion som lika viktig beståndsdel i deras identitetsbildning. Att gå till kyrkan gör man ibland men många av den yngre generationen lägger inte så stor vikt vid religion som den äldre. När det gäller synen på Sverige och svenskhet så verkade den yngre generationen vara mer positivt ställd till ett Svenskt umgänge än den äldre generationen. Mycket berodde på att språket kan vara en bidragande orsak till varför man väljer att hålla sig till ett visst umgänge.

3.5 Sociala och kulturella skillnader

Genom våra intervjuer valde vi att fråga informanterna om deras definition av serbiskhet och hur den avvek från vad de tyckte passerade som svenskt.

M30 poängterar att den serbiska kulturen och självkänslan är stark, starkare än den svenska nationella tillhörigheten som en följd av att Sverige inte varit lika hotat. Detta är även något Petersson tar upp som en viktig aspekt, att känslan av hot stärker den nationella identiteten.

Serbiskheten manifesteras på flera plan samtidigt, delvis här i Sverige i förhållande till den dominerande diskursen kring svenskhet men tycks också aktualiseras när informanterna besöker Serbien vilket de alla gör minst en gång om året.

3.5.1 Möte med hemlandet

M30 känner sig inte som en utlänning när han besöker sin släkt i Serbien, trots att han är född här. Sverige har gott rykte enligt alla informanter, det ses som ett rikt land eller som M27 säger angående den svenska standarden ” *Det bästa, bra standard man kan leva utan att jobba med bidrag*”.

Återkommande är känslan av att släktingar och andra tror att svenskar har gått om pengar K21 säger: ”*Här (i Sverige) lever man som en medelmänniska. Men dem vet inte det, de tror att pengarna faller från träd*”.

K21 tycker att man har högre status som ”svensk” serb i Serbien men det kan också uppfattas som att hon svikit sitt hemland ” Ja kanske att man övergett sitt modersland...” tar hon upp som en negativ konsekvens

M52 menar att Sverige i Serbien känns som ett väldigt avlägset och kallt land men att det även finns en medvetenhet om svensk kultur som t.ex. Ingmar Bergman, Björn Borg och Nobelpriset.

3.5.2 Skillnader mellan svenskar och serber

Vi frågade våra informanter om vad de ansåg vara typiskt serbiskt respektive svenskt dt vill säga stereotyp för de olika grupperna. Våra informanter ser sig alla som främst serber som bor i Sverige. Och hos alla framstår identifikationen med serbiskheten som något mycket viktigt för identiteten.

För att göra det mer tydligt var skillnaderna låg ställde vi det typiskt serbiska mot vad som passerar som typiskt svenskt för att ringa in eventuella skillnader:

Överlag anser informanterna att serber är mer temperamentsfulla och utlevande än svenskar i allmänhet

M30 menar att känslan av serbiskhet är starkare än motsvarande hos svenskar.

Detta manifesteras enligt v t.ex. genom kulturella preferenser. M30 berättar att i Serbien och till viss del även svenska serber lyssnar på serbisk musik och inte i samma utsträckning som svenskar är influerade av svensk kultur. Detta gäller överlag i Serbien och han menar att även serber i Sverige influeras mest av serbisk kultur även om de i högre utsträckning även influeras av den amerikansk kultur som han anser dominerar i Sverige.

"I Serbien är 99 % av film, musik et serbisk. Det finns inget intresse för amerikansk kultur".

M30 påpekar dock att nationalistiska känslor även finns i Sverige även om dem är på en mjukare nivå som en följd av att den inte behövs aktiveras i samma utsträckning.

K21 säger att: "Man bryr sig inte så mkt om familjen. Ungdomar så fort de blir 18 så okej du är inte mitt ansvar längre nu får du flytta ut Mer självständiga än vad vi (serber) är. Vi står närmare familjen. Svenskar mer nä jag klarar mig själv, jag vill ha en egen lägenhet"

Svenskar uppfattas inte ha samma närhet till släkten som serber de är enligt M52 mer målinriktade men samtidigt lite kyliga

K23 instämmer i denna åsikt och beskriver svenskar som avståndstagande och mer inriktade på pengar än serber generellt.

Känslan för det serbiska är olika stark hos våra informanter.

Särskilt K21, M30 och M27 känner starkt för sitt land och det manifesteras t.ex. genom ett starkt avståndstagande från Nato bombningarna och en stark nationell samhörighet även utanför hemlandet.

K23 och M27 avviker från det och verkar inte tycka att serbiskheten vara lika viktig för identiteten.

K23 har mycket blandat umgänge och för henne är det inte självklart att hon definierar sig som främst serbisk, känner sig som både och. K23 säger *"I Sverige känner jag mig som serb men I Sverige är jag svensk"*.

3.5.3 Analys

I diskussionen finns stöd för Peterssons diskussion kring att just nationella trauman förstärker och aktiverar den nationella självkänslan som M30 tar upp.

Även Anna Triandafyllidou diskuterar behovet av grupp identitet vid nationalism "Nationalism does not only assert the existence of the specific national community. It also assigns it a position in a world of other separate and unique nations from which the ingroup must be distinguished" (Triandafyllidou, 1998 s 604).

Alla informanter tycks väl medvetna om vad som utmärker serbiskhet och många väljer att konstatera det mot vad det innebär att vara svensk. Detta är vanligt och finns i en stor litteratur dvs. ”klarläggandet av vad vi är vilar i hög grad på vad vi ”vi” inte är (...) genom att distansera oss från de andra känner vi oss säkrare i vår egen grupp gemenskap och definierar bort de egenskaper som vi inte vill inkludera i vår krets” (Petersson, 2003 s 38). Med detta inte sagt att identifikationen med den egna gruppen behöver innebära ett avståndstagande eller nedvärdering av gruppen man väljer att definiera sig mot. De serber vi intervjuat är medvetna om sin serbiskhet och kan enkelt peka på skillnader mellan svensk och serbisk mentalitet i breda drag men här ligger inte någon värdering i första hand, snarare ett konstaterande om olika egenskaper som utmärker sig.

Serber anses generellt ha starkare sammanhållning, vara mer känslofulla men kan även uppfattas som ” bråkiga”

Svenskar däremot antas inte ha samma släktgemenskap och upplevs som mer reserverade.

Sverige och Serbien har, som de flesta andra europeiska länder, en nationalism som delvis kan sägas grundas i historien och i ett gemensamt språk.

Diskursivt sett handlar det inte om faktiskt ursprung utan om beteenden som praktiseras i vardagslivet av befolkningen. (Hedetoft et al, 2006 s 69).

Friedman menar att en värderingsförskjutning skedde i väst inkluderat Sverige under 80 talet till följd av större ekonomisk oro. Det skedde en ” rasifiering och etnifiering av den nationella arenan. Följden blev en politik som fokuserade på identitet.

Den ökande migrationen från fattiga länder sammanträffade med att medelklass och arbetarklass upplevde ekonomisk försvagning (Hedetoft et al, 2006 s 70f.)

Följden blev att rötter och identitet blev viktigare, på samma sätt som identiteten blir viktigare i oroliga tider, och följden och invandrare som kom till Sverige behöll sin gamla kulturella identitet.(Hedetoft et al, 2006 s 72 f)

Det är en naturlig del av människans psyke att kategorisera och tänka i vi och dem enligt Petersson. En konsekvens av detta blir fördomar mot ” dem andra” gruppen. Vad man identifierar sig starkast med är dock inte självklart sitt land utan kan också vara till exempel en idrottsklubb. Stereotyper är gångbara hos både allmänhet och eliter i länder (Petersson, 1993).

Enligt Friedmans var en annan viktig anledning till huruvida invandrargrupper kände sig integrerade och om det fanns patriarkala strukturer eller ej i familjerna.

”I nedgångsperioder där det inte finns några större möjligheter till ekonomisk integration och där det uppstår etniska enklav- ekonomier, ser vi,(...) en stark tendens i riktning mot att minoritetsgrupper bevarar och slår vakt om sina gränser gentemot omvärlden”.(Hedetoft et al 2006s 72f) Just den patriarkala aspekten är inget signifikant för serber men de tär intressant att se att när vi frågar om attityder till det svenska samhället säger de två äldre informanterna, M52 och M56 att de upplever att Sverige var mer välkomnande på 70- talet då det följaktligen var ett mer gynnsamt ekonomiskt klimat än under krisåren på 90-talet.

4 Sammanfattning

Vår ambition med vårt uppsatsarbete var att undersöka serbisk identitetsbildning i Malmö. Utifrån kriterierna religion, språk, historia och socialt sammanhang har vi med hjälp av 6 informanter undersökt identitetsbildning på en individuell nivå.

Intervjuerna gav oss en intressant inblick i vad som är viktigt vid formande av individers identitet och hur den identiteten kommer till uttryck i en svensk kontext.

En viktig beståndsdel för att känna sig som en serb var kunskap om den serbiska historien, att känna till vad som hänt och i det sammanhanget blir Kosovo, som traditionellt anses vara den serbiska nationens vagga en viktig symbol. Sveriges agerande att ge stöd till både Natos bomningar i Serbien och Kosovos självständighet tycks inte inställningen till det svenska samhället ha påverkats särskilt mycket utan irritationen riktas, i de fall den finns, mot regeringen och ”de som bestämmer” i allmänhet.

Känslan av serbisk identitet aktiveras också genom en allmän känsla av att serber speglats på ett orättvist sätt i både svensk och internationell media. Detta diskuteras utförligare tidigare i uppsatsen och ger stöd till Peterssons teori kring att den nationella samhörigheten förstärks när den kollektiva identiteten är ifrågasatt eller hotad.

En annan aspekt är medborgarskap som i praktiken visade sig inte vara en så viktig del av identiteten och tydligt var att våra informanter identifierade sig betydligt starkare som serber än som svenskar trots att alla har svenskt pass. Den nationella tillhörigheten speglas således inte nödvändigtvis i pass eller medborgarskap för våra informanter.

Den faktiska betydelsen av en serbiska identiteten varierar starkt bland våra informanter.

En del skulle aldrig engagera sig i t.ex. svenskt föreningsliv och ser sig mycket starkt som serber medan andra uttrycker ambivalens och känner sig ”svenska” i Serbien men ”serbiska” här i Sverige. Här blir den flerdimensionalitet som konstruktivismen grundar identitetsbildningen i framträdande, d.v.s. att det är möjligt att identifiera sig med olika identiteter parallellt utan att det blir motsägelsefullt för individen.

Trots den starka känslan hos många för vad det innebär att vara serb, och vad som inte passerar, blir inte slutsatsen att det skulle finnas en konflikt mellan serbiska och svenska värderingar. Båda diskurserna kan verka samtidigt och en informant uttrycker det positiva, fördelen, i att vara både serb och svensk och kunna verka i båda kulturerna utan att känna sig obekväma.

Språket är en viktig del i deras konstruktion av identitet och ett hinder för de av våra informanter som är utlandsfödda och en anledning till att de i huvudsak umgås med människor från Balkan.

Intervjuerna bekräftade många av de antaganden vi bar på inför denna uppsats men en aspekt som inte bekräftades var tanken om att det skulle finnas ett litet inofficiellt serbiskt samhälle i det stora det vill säga en serbisk sammanhållning där man finner samhörighet med endast serber. Detta var inget våra informanter upplevde särskilt starkt men möjligtvis en viss liknade koppling till den närmsta släkten.

Slutligen bör det poängteras att vårt val att införskaffa vårt eget primärmaterial gjorde det svårt att förutse resultatet eller ge en fullständigt heltäckande bild av identitetsskapande. Resultatet skall ses som individuella personers åsikter kring identitet. Med dessa ord avslutar vi vår undersökning som både bekräftade våra hypoteser kring identitetsbildning och öppnade upp för nya insikter i den komplexa och mångbottnade ämne identitetsstudier är.

5 Referenser

5.1 Sekundär material

- Bergström, Göran - Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. 350 s
- Esaiasson, Peter et al, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)
- Gustavsson, Jakob- Tallberg, Jonas, 2006. *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur
- Hedetoft, Ulf – Petersson, Bo – Sturfelt, Lina (red), 2006. *Bortom stereotyperna? Invandrare och integration i Danmark och Sverige*. Göteborg, Makadam Förlag
- Hylland, Eriksen, Thomas, 2004. *Rötter och Fötter*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Petersson, Bo, 2001. *National Self- Images and Regional Identities in Russia*. Hampshire: Ashgate
- Petersson, Bo – Robertson, Alexa (red), 2003. *Identitetsstudier i praktiken*. Malmö: Liber Ekonomi.
- Författare:
- Kinvall, Katarina, 2003 s 11- 19
- Petersson, Bo s 36-52
- Triandafyllidou, Anna, 1998. " *Nationality and the other*" *Ethnic and Racial Studies*, vol 21 nr 4, s 598- 608
- Tägil, Sven (red), 1993. *Den problematiska etniciteten*. Lund: Lund Universitets Press.

Internet källor

- <http://www.aftonbladet.se/kultur/article1867544.ab>
- <http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/42518>) hämtat 12/5 -08
- <http://www.regeringen.se/sb/d/7416/a/99795>) hämtat 12/5 -08
- http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3281&dok_id=GSB348
(1998/99:U13 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) hämtat 16/5- 08

5.2 Primärmaterial

Intervju M30 28/4 -08

Intervju K21 5/5 - 08

Intervju K23 7/6- 08

Intervju M27 7/6- 08

Intervju M52 8/5-08

Intervju M56 11/5-08

5.3 Bilaga

Bilaga – intervjufrågor

När kom du till Sverige?

Vad jobbar du med?

Vilket medborgarskap har du?

Grundar sig din identitet i medborgarskap eller etnicitet?

Hur ofta är du i Serbien?

Vill du flytta tillbaks till Serbien?

Vilka attityder till Sverige har man i Serbien?

Vad är Sverige känt för i Serbien?

Är den serbiska historien viktig för dig och din identitet?

Finns det en enskild händelse som har betydelse

Hur ser du på det svenska agerandet i Kosovo och Nato 99?

Vilka får skulden?

Anser du att media bilden av serber generellt i media stämmer?

Är religion viktigt för dig?

Hur är din attityd till det svenska samhället, firar du svenska traditioner?

Hur identifierar du dig? Svensk, serb eller både och?

Hur definierar du svenskhet?

Hur är svenskar generellt? Vad skiljer svenskar och serber?

Hur definierar du serbiskhet?

Hur har du blivit bemött av svenska myndigheter?

Hur viktig är den serbiska identiteten för dig?

Har du någon gång läst hemspråk?

Hur tar det lilla samhället i det stora sig i uttryck?

Engagerar sig serberna i svenskt föreningsliv eller endast i nationella föreningar?

Ser du problem med att upprätthålla 2 identiteter.

Har du engagerat dig i en serbisk förening?

Vi har under intervjun hela tiden definierat några svårbegripliga statsvetenskapliga termer för våra informanter.